

ЂОРЂЕ ПИСАРЕВ

ОТМЕНА ЧАЈАНКА У САЛОНУ ГОСПОЂЕ ВИДЕ

Моја је бајка:
да се у сну док се спава
добра чине и да ништа
није јава
(М. Црњански, *Ештеризам*)

Загреб је био мрачан, запуштен, препун.
Хотели заузети од свакојакних патриота и политичара
(М. Црњански, Коментар уз „Мизеру”)

Помало конфузан, како то већ бива у јесен, главе још увек пометене свим тим колонијалним, тј. британским стварима којима се бавио у свом малом буцаку тескобног подрума који је повремено био и привремена обућарска радионица, јер управо је интензивно радио на озбиљним литерарним радовима на недовршеном и неуглачаном роману о Лондону, господин Црњански устрча узаним степеништем фудбалски (и атлетски) брзим, а кратким, контролисаним корацима, као код дриблинга на малом простору – или у финишу трке на двесто метара – и улети у салон.

Тек благо задихан, шармантно се насмешио госпођицама Иди и Мизери:

– How do you do – рече он, помало срдачно а помало свечано.

Госпођица Ида и госпођица Мизери су ћутале, а могло би да се помисли како су, у себи, нечујно, ипак, помрмљале „how do you do”, и наставиле упорно да зуре у малеке шољице са чајем којим их је љубазно послужила госпођа Вида.

– Драги – обратила се госпођа Вида свом мужу – госпођице не говоре српски!

Хм, помислио је помали слуђени а помало збуњени господин Црњански, па зар сам ја „how do you do” рекао на српском? Али није ништа гласно коментарисао јер ситуација није налагала да се праве цепидлачке сцене у одбрани мушког достојанства.

А госпођа Вида није ништа ни помислила, а камоли коментарисала, само је господину Црњанском насула шољицу „el greja”, са мало млекца, и на тањирић ставила суви колачић који је претходно грицнула тако да му је недостајао један ћошак, што је господину Црњанском баш било слатко.

Госпођица Ида и госпођица Мизери нису и даље ништа говориле, чак нису ни помериле нежне ручице да прихвате шољице, а нису ни ублажиле свој вечни, загонетни осмех са финих, непомичних лица вешто изражених од блештавог порцелана.

Занимљиво је постављена сцена, помислио је господин Црњански и грицнуо други ћошак сувог колачића. Баш као у неком роману који се дешава у Лондону, а у њему би госпођице Ида и Мизери могле бити јунакиње, само да већ нису биле лутке које ће, колико сутра, када их госпођа Вида постави у скривени прашњави излог окренут према бучној улици, својим домовима однети деца из неке fine енглеске породице.

Мајсторица Вида, као да је до танчина предвидела шта се то мајстору Милошу мота по глави:

– Али, драги Црњански, у чему је разлика између мојих лутака и јунака твојих романа?

Господин Црњански, иначе способан да буде прилично брбљив када би му то ситуација дозвољавала, овај пут ништа није одговорио. Требало му је времена да размисли о овој Видиној тези, па се напрасно прикључио госпођицама што (ни)су пиле чај, достојанствено склоне тишини, што га, опет, није спречило да ћутљивим госпођицама изрецитује напрасно смишљене стихове:

Јунакиње што мртве су
Већ
Док се изговарају њихова
Имена
У славу живота или смрти
Свеједно
А већ видимо знатижељне
Очи
читалаца који уживају
У тексту
Нимало свесни сопствене
Смрти

Као што је или што ће бити
Свеједно
Мртав читав људски род
Без имена и трага.

Један лептир, који се запутио из запуштене, дивље баште на периферији Лондона, улете грешком у салон госпође Виде, снажно и моћно, али и весело, замахну шареним крилима.

Како ли је сада на Уралу, помисли господин Милош и западе у тихи дремеж, препустивши се својим сновима. А у тим сновима често су обитавали и већ давно мртви људи, који су у неком трену пролазили кроз његов живот. Углавном су га позивали за трпезу, нудили га супом са златним одсјајем, печеним пилићима, гужва-рама са јабукама, сиром и маком, а он је храну истрајно одбијао, плашећи се, у сну, да га заправо позивају у сиви загробни свет, и да ће умрети иако своје најбоље романе још увек није написао.

Плашио се, у сну, али не и на јави.

Јер, овог хитроног, виспреног фудбалера, који је крпењачу моћно шутирао и у дубоком блату ровова фронта у Галицији, док је изнад глава царских војника пламтео ватромет челичних опиљака, стварна смрт није плашила.

Уосталом, чему и зашто, мудровао је у сну, али и на јави, господин Црњански.

Уосталом, када си видео једно брдо, као да си видео сва брда на свету. Када си видео једну реку, као да си их видео све што теку планетом Земљом, од Баната и Београда, до Загреба, Лондона и Урала.

Када си видео један град.

Када си видео једног човека.

Када...

Уосталом, није ли јесен, није ли живот без смисла?

Коментари уз „Отмену чајанку у салону госпође Виде”

У снове ми стално долазе мртви. Смешкају се, нуде храну, младолики су и нису баш добро расположени. У сновима, нисам свестан да су они покојници, па се наши суживоти одвијају без тескобе, нервозе и страха. Када се пробудим, уколико имам среће, брзо заборављам шта се у сновима дешавало и настављам да животарим у свакодневици.

У непознатом граду који се лагано осипа и руши на главе ретких становника, то је слика изгубљене вечности: једном, последњи пут и никад више. Још увек сам бар толико присебан и знам да треба да будем невидљив, јер није пожељно да схвате како своје

преостало време живота трошим или на спавање или на бесциљно лежање и зурење у плафон. Зато поред себе увек држим отворену малу бележницу, као да у њу нешто па-сад-ти-види важно записујем, а заправо цртам квачице, бесмислене шаре, лажне лавиринте. Држим поред узглавља и отворену књигу, више не знам ни која је, нека мисле да је то нешто чиме се бавим ноћу, док они мирно спавају а ја бдим у бесмисленој, неплодној несаници. О, како су се грдно варали! Па више не знам ни како се чита, заборавио сам већину слова, успевам још само да препознам своје написано име.

Слике и смисао виђеног били су већ дуго изгубљени, још на оној последњој биоскопској представи када сам увидео да не распознајем глумце, куће и небо, да је пред мојим уморним очима само разиграни плес црнобелог трепета који је упорно производио разиграни пројектор, творећи тепих бесмислених шара и мрља, попут снега, попут љусака од погрицканог бундевиног семена, и бескрајни, равномерни бели шум.

Понекад одлазим у шетњу. Ходам дуго, углавном ноћу. Ходам средином друма, сва светла дуж ивичњака су пригушена и сусрећем тек понеког усамљеног шетача који ме избегава, баш као и ја њега. Понекад, у тим бесциљним шетњама, учини ми се да препознајем улице у којима сам живео: те су куће, учини ми се, и даље на својим истим местима, а препознајем и свако дрво, сваку клупицу на којој сам некад седео. Понекад, чак, налетим на раздрагану скупину рођака и комшија, светлост се просипа из прозора и раздрагана вика у којима могу да препознам свој младалачки глас, а када ме неко од њих, блиских, на тренутак погледа, стављам прст на усне, кажем „пссст”, а када пожеле да им приђем сетим се да су поодавно умрли, а ноћ и даље траје и наставим да сновиам неке тужне, самотне снове, и онда дуго и безнадно плачем.

Враћам се у своју тајну, чаробну собу у којој је увек тако тужно, тајну чаробну собу одбачених ствари и успомена.

У мојим је сновима време укинато. Све што је постојало, што постоји и што ће постојати збива се у истом тренутку, на истој равни, у истом простору, претварајући се у деформисано обећање стварности.

Доступне су ми, у истој временској равни, све дневне собе и салони, апартмани и куће у којима сам живео, у том једином датом тренутку сновиђења, заједно са кућама и пансионима у којима би тек требало да будем. У тим сновима је госпођа Вида млада, прелепа девојка, али истовремено и дивна госпођа у годинама, топлог осмеха који је увек мени дариван. Бивају ту и Видине лутке, у дугој, бескрајној колони и све, као, седе на шамлицама и испијају чај из минијатурних шољица.

У тим истим сновима обитавају и давно помрли познаници, пријатељи и непријатељи, рођаци, углавом машу рукама, безгласно отварају уста и позивају ме за трпезу. Нуде печене пилиће и златне јабуке и позивају у свој загробни свет. Не одговарам. Ћутим. И мислим: а шта то имате да ми понудите, све сам већ видео?

Када си видео један, видео си хиљаду, две, три хиљаде живота.

Мој је пут окончан, а било је то онда док је време још било младо. И знам, једног од ових дана прихватићу, с резигнацијом, али без жаљења, њихов позив.

Уосталом, није ли јесен, није ли живот без смисла, није ли ово време када мртви простиру ноћ?